

sobretot si eviten l'ús d'aquests signes, totes les indicacions que, sense ésser indispensables dins del text, poden dificultar-ne la lectura. Bidez-Drachmann (ed. Delatte-Severyns, pàg. 13) hi vénen a coincidir en manifestar: «Si on voulait être tout à fait logique ... il conviendrait sans doute d'envisager la suppression des deux signes [] < > dans un texte littéraire; au demeurant, ils ont perdu beaucoup de leur raison d'être depuis que l'apparat figure en dessous du texte...»

Els autors de les normes manifesten (n. 66) que l'ús de la cursiva per a indicar correccions només «en algún caso podrá ser conveniente», però és preferible, disposant de l'aparat, d'abstenir-se en absolut d'aquesta complicació.

En les obres poètiques, on és indispensable la numeració dels versos (n. 75), serà també útil, de vegades, de numerar les estrofes; en aquest cas cal que la numeració d'estrofes, en xifres romanes, vagi al marge esquerre, i la de versos al dret. Per a la numeració dels versos caldrà tenir present de no seguir el ritme de 5 en 5 o de 3 en 3, com en les línies de prosa, sinó el que la mateixa estructura de l'estrofa ens assenyali.

No voldria acabar aquestes ratlles sense felicitar els autors i editors de les *Normas de transcripción y edición de textos y documentos* pel principi d'ordenació que han vingut a posar en un camp fins ara tan anàrquic. Les lleus remarques i suggerències que m'he atrevit a formular no són sinó una prova de com llur lectura m'ha arribat a seduir i de l'interès que han despertat en la meua atenció d'estudis de textos medievals.

R. ARAMON i SERRA

Liber Feudorum Maior. Cartulario real que se conserva en el Archivo de la Corona de Aragón. Reconstitución y edición por FRANCISCO MIGUEL ROSELL, Pbro. Vols. I-II. Barcelona, Escuela de Estudios Medievales: Sección de Barcelona (CSIC), 1945-1947. XI + 542 pàgs. + XVII làms.; 608 pàgs. + XV làms. («Textos y estudios de la Corona de Aragón», I-II.)

Cartulario de «Sant Cugat» del Vallés. Editado por JOSÉ RIUS SERRA, Pbro. Vols. I-II. Barcelona, Escuela de Estudios Medievales: Sección de Barcelona (CSIC), 1945-1946. LXX + 304 pàgs.; XXII + 460 pàgs. («Textos y estudios de la Corona de Aragón», III-IV.)

Un dels projectes que la Secció Històrico-Arqueològica de l'IEC havia aconseguit amb més complaença abans de la guerra era la publicació dels cartularis catalans arribats fins a nosaltres, interessantíssims des de diversos punts de vista: històric, jurídic, econòmic, lingüístic; en aquest darrer, no sols per l'abundor de mots i formes arromànades que hi apareixen, sinó també per llur riquesa topo-antròponomàstica. L'any 1938, en plena contesa civil, apareixia una edició del *Cartulari de Poblet*, segons transcripció que el Sr. Joan Pons i Marquès n'havia fet per encàrrec d'Eduard Toda, i amb un índex de noms que feia el llibre útil i manejable, dreçat amb tota escrupolositat, sota la vigilant cura de Ramon d'Alòs-Moner, per la Srta. Maria Ponjoan.

Dificultats de tota mena, després, impossibilitaren la continuació d'aquella tasca, de la qual la secció barcelonina de l'Escuela de Estudios Medievales de Madrid, filial del CSIC, es venia, més endavant, a fer càrrec, amb un esperit

semblant al que presidí la seva iniciació, i en algun cas àdhuc amb els mateixos col·laboradors que hauria plagut a l'IEC de poder utilitzar.

Dos són, fins ara, i ben importants, els cartularis que han vist la llum pública en aquesta nova sèrie: el *Liber Feudorum Maior* (que inclou també el *Liber Feudorum Ceritaniae*) i el *Cartulari de Sant Cugat*. El primer, el nucli inicial del qual col·legí Ramon de Caldes (1161-1199), degà de l'església de Barcelona en temps d'Alfons el Cast, conté prop d'un miler de documents, datats entre 872 i 1241, bé que la major partida pertanyi als segles XI i XII. Els dos volums apareguts fins ara del *Cartulari de Sant Cugat* contenen tres-cents cinquanta-tres documents del segle X el primer, i quatre-cents vint-i-sis del segle XI i alguns, poquíssims, del XII, el segon.

El mètode seguit per Mn. Miquel i Rosell i per Mons. Rius i Serra, editors, respectivament, d'aquests dos reculls documentals, divergeix en algun aspecte, cosa que no pot deixar de sorprendre en obres aparegudes dins d'una mateixa col·lecció: mentre el primer reproduceix els textos segons l'ordre amb què se succeeixen en el manuscrit que els conserva, criteri que defensa amb raons admissibles, com la dificultat que en més d'un cas presenta la datació exacta dels documents, el segon dona les cartes ordenades cronològicament; mentre Mn. Miquel encapçala la seva edició amb un pròleg cenyit, on fa una justa descripció externa i interna del còdex que publica i exposa les normes que ha seguit per a la publicació, Mons. Rius, que també descriu amb exactitud el cartulari, n'escateix l'autenticitat, l'estudia en els aspectes jurídic i diplomàtic, història la seva localització i n'analitza detalladament i amb gran rigor el contingut, es deixa dur a moments per una fàcil erudició i s'entreté amb definicions més pròpies d'un manual de diplomàtica que d'una introducció a una edició científica d'un cartulari; mentre l'editor del *Liber Feudorum*, tot i haver intentat la reconstrucció del cartulari primitiu amb elements que li oferien les sèries documentals de Cancilleria i de Patrimoni de l'Arxiu Reial de Barcelona o Arxiu de la Corona d'Aragó, ha tractat en gran manera la seva edició com la d'un text únic, l'editor del *Cartulari de Sant Cugat*, que s'ha esforçat amb èxit així mateix per aplegar els documents dispersos que devien haver figurat en el cartulari, ha donat als textos d'aquest — i la reordenació cronològica hi ha contribuït no poc — una disposició que més aviat fa l'efecte d'un recull de documents de diversa procedència.

En el que les dues obres coincideixen — i això és interessant des del punt de vista lingüístic, que és el que més ens afecta — és en l'escrupolosa fidelitat i el bon criteri amb què han estat transcrits els textos, cosa que era d'esperar de la formació i l'experiència dels dos editors. De més a més, les llistes d'errades posades al final de cada volum ens indiquen com l'aspiració a l'exactitud i la constància en la revisió han estat mantingudes fins al final. El lingüista, doncs, pot servir-se d'aquests cartularis amb confiança.¹

Si tenim algunes reserves a fer, en aquest aspecte, és sobre la forma inadmissible com han estat escrits alguns noms de lloc o de persona en el pròleg del *Liber Feudorum*: *San Lorenzo del Munt*, *Castell Edral*, *Moncada*, *Anglessola*, *Eril*, *Grad*, *Vallmagna* al costat de *Vallmanya*, etc. El *Cartulari de Sant Cugat*,

1. Recordem respecte a això que un estudi del Sr. J. M. Solà i Solé sobre el topònim Masquefa, que constituí una comunicació presentada a la Societat Catalana d'Estudis Històrics durant el curs 1946-1947, fou bastit principalment a base de les formes que apareixen en el *Cartulari de Sant Cugat*.

que en general dóna amb encert els noms en vulgar (*Llinars, Vilanova, Lliçà*, etcètera), bé que algun cop els desfiguri ortogràficament (*San Boy, Arampruñá*, riu *Noya*, etc.), té inadvertències que són de doldre, com interpretar per *Villa de Palacio* un claríssim «in locum Vallense, valle que vocant Tordaria, villa Bitaminia, que vocant Palacio, cum ecclesias, id est S. Maria virginis et S. Stephani protomartiris, et alia ecclesia que vocant similiter S. Stephani, qui est in latere Montissigni» (doc. 3), com transcriure *Camprodó* (288, 299), com posar uns cops *San Vicens dels Horts* (191) i altres *San Vicente dels Horts* (106), com deixar sense identificar un *Villa Azari* (314), citat en una enumeració de llocs després de Mata, Argenton, Premià i abans de Teià, etc.

Ambdues obres donen la bibliografia utilitzada per cada editor o que cal tenir present per a estudiar les diverses qüestions que suscita cada document. També en això el procediment de Mn. Miquel divergeix del de Mons. Rius: el primer es limita a citar l'edició on és publicat el document, cas que no sigui inèdit, i a dreçar una bibliografia general, comarcal i local, fàcilment reduïble al document o punt que es tracti d'estudiar; el segon, ultra la llista bibliogràfica posada al davant de cada volum, anota la bibliografia particular sobre cada document (una major cura en les citacions hauria pogut evitar lapsus com el d'esmentar contínuament el Prof. Aebischer sota el nom equivocat d'*Aesbischer*, d'oblidar d'indicar el volum d'*EUC* on apareix l'estudi sobre Gerbert del Sr. Nicolau d'Olwer, d'atribuir al Sr. Abadal la publicació dels dos catàlegs de les obres del P. Caresmar, quan en realitat fou feta per Ramon d'Alòs-Moner, de citar abreujadament en els regesta de cada document obres que no han estat anotades en la bibliografia, etc.).

El *Liber Feudorum Maior* es clou amb una sèrie d'índexs de gran interès i utilitat: una taula cronològica, una llista d'escrivans (amb la indicació del càrrec que ocupaven i l'anotació de la població i data on són redactats els documents), una relació dels pergamins de Cancilleria de l'Arxiu Reial de Barcelona que han estat transcrits per a la reconstrucció del cartulari, un índex alfabètic de noms de persones i de llocs (que presenta, dins de la seva excel·lència, alguna irregularitat en l'ordenació, i que dóna sovint d'una manera falsa els noms catalans de lloc i de comarca). Al final de cada un dels dos volums del *Liber Feudorum* són reproduïdes les miniatures més característiques del còdex original.

El *Cartulari de Sant Cugat*, estructurat d'una altra manera, porta un pròleg al davant de cada volum; dins d'ells, ultra l'estudi minuciós del cartulari a què ja ha estat feta referència, trobem una llista alfabètica dels títols de les propietats de tots els documents (vol. I), un abaciologi del segle XI (vol. II) i dues llistes, també alfabètiques, d'escrivans o notaris (vols. I i II).

Cal felicitar, malgrat les petites reserves apuntades, els editors d'aquests dos cartularis per la magnífica tasca duta a terme. Mentre esperem l'acabament de l'exhumació del *Cartulari de Sant Cugat*, fem vots perquè els bells resultats aconseguits amb una tan perseverant i pacient activitat puguin servir d'estímul a altres estudiosos per a la publicació de totes les antigues sèries documentals de Catalunya, que tan útils han d'ésser per als estudis lingüístics de casa nostra.

R. ARAMON i SERRA